

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING FAOL TASHQI SIYOSATI

**Doston Obloqulov
O'ktamovich**

*O'zbekiston Respublikasi ichki ishlar vazirligi
Buxoro akademik litseyi tarix fani o'qituvchisi*

Annotatsiya: Maqolada O'zbekiston tashqi siyosiy tashabbuslarining asosiy omillari, maqsadlari va natijalari ko'rib chiqilib, mamlakatning mintaqaviy hamkorlikni mustahkamlash, iqtisodiy diplomatiyani rivojlantirish, Markaziy Osiyo va undan tashqarida tinchlik va barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan sa'y-harakatlariga e'tibor qaratilgan. O'zbekistonning global miqyosdagi o'zgaruvchan rolini o'rganish orqali ushbu tadqiqot mamlakatning xalqaro hamkorlikni rivojlantirish va diplomatiya va tashqi aloqalar bo'yicha kengroq muhokamaga hissa qo'shishga sodiqligini yoritadi.

Kalit so'zlar: O'zbekiston, tashqi siyosat, mintaqaviy hamkorlik, iqtisodiy diplomatiya, Markaziy Osiyo, xalqaro sheriklik

Kirish:

O'zbekiston 1991-yilda mustaqillikka erishganidan so'ng Markaziy Osiyo geosiyosatining asosiy ishtirokchisiga aylandi. O'tgan yillar davomida mamlakat ham mintaqada, ham jahon miqyosida barqarorlik, iqtisodiy rivojlanish va hamkorlikka ko'maklashishga qaratilgan tashqi siyosat dasturini faol amalga oshirdi. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev rahnamoligida O'zbekiston qo'shni davlatlar bilan aloqalarni mustahkamlash, savdo aloqalarini kengaytirish, xalqaro hamkorlar bilan konstruktiv hamkorlik qilish bo'yicha qator dadil tashabbuslarni boshlab yubordi. Ushbu maqola O'zbekistonning faol tashqi siyosatining strategik asoslarini tahlil qilishga va uning mintaqaviy dinamika va global voqealarga ta'sirini baholashga qaratilgan.

O'zbekiston tashqi siyosatining asosiy omillari:

O'zbekistonning tashqi siyosati strategik imperativlar, iqtisodiy manfaatlar va xavfsizlik masalalari uyg'unligidan kelib chiqadi. Mamlakatning geografik joylashuvi Markaziy Osiyo chorrahasida joylashgani uni mintaqaviy masalalarda hal qiluvchi rol o'ynab, qo'shni davlatlar o'rtasida barqarorlik va hamkorlikni mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. Qolaversa, O'zbekistonning boy tabiiy resurslari, qulay sarmoyaviy muhiti va rivojlanayotgan iqtisodiyoti mamlakatimizni xorijiy sarmoyadorlar va savdo sheriklari uchun jozibador hamkorga aylantirdi. Bu omillar O'zbekistonni diplomatik aloqalarni kengaytirish, iqtisodiy aloqalarni kengaytirish va mintaqaviy integratsiyani rivojlantirishga qaratilgan faol tashqi siyosat yuritishga undadi.

O'zbekiston tashqi siyosatining maqsadlari:

O'zbekiston tashqi siyosatining asosiy maqsadlarini umumiy ma'noda uchta asosiy yo'nalishga bo'lish mumkin: mintaqaviy hamkorlik, iqtisodiy diplomatiya va tinchlik o'rnatish. Mintaqaviy hamkorlik nuqtai nazaridan O'zbekiston Markaziy Osiyo hamkorlik tashkiloti va Shanxay hamkorlik tashkiloti kabi tashabbuslar orqali qo'shni davlatlar bilan aloqalarni mustahkamlashga ustuvor ahamiyat qaratgan. Bu platformalar O'zbekistonga mintaqaviy xavfsizlik, energetika sohasidagi hamkorlik va infratuzilmani rivojlantirish masalalari bo'yicha muloqot qilish uchun forum yaratdi va shu orqali Markaziy Osiyoda barqarorlik va farovonlikka hissa qo'shdi.

Iqtisodiy jabhada O'zbekiston xorijiy sarmoyalarni jalb qilish, iqtisodiyotini diversifikatsiya qilish va butun dunyo bo'ylab asosiy hamkorlar bilan savdo aloqalarini kengaytirish bo'yicha ulkan maqsadni ko'zlagan. Mamlakatning iqtisodiyotni liberallashtirish, ishbilarmonlik muhitini yaxshilash, infratuzilmasini modernizatsiya qilish borasidagi sa'y-harakatlari xalqaro miqyosda e'tibor va qo'llab-quvvatlashga sazovor bo'ldi, bu esa to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar va savdo imkoniyatlarining oshishiga olib keldi.

Tinchlik o'rnatish va nizolarni hal qilish sohasida O'zbekiston mintaqaviy nizolarni hal qilishda vositachilik qilish, ziddiyatli tomonlar o'rtasida muloqotni rivojlantirish va mojarolardan jabr ko'rgan hududlarda tinchlik tashabbuslarini qo'llab-quvvatlashda konstruktiv rol o'ynadi. Mamlakatning Afg'onistonda tinchlik va barqarorlikka ko'maklashish tarafdori, xususan, uning mas'uliyatli mintaqaviy aktyor va nizolarni muloqot va diplomatiya yo'li bilan hal etish tarafdori sifatidagi rolini ta'kidladi.

O'zbekiston tashqi siyosatining natijalari:

O'zbekiston tomonidan olib borilayotgan faol tashqi siyosat mintaqaviy hamkorlik, iqtisodiy rivojlanish va xalqaro hamkorlik borasida bir qancha ijobiy natijalar berdi. Mamlakatning qo'shni davlatlar bilan aloqalarni mustahkamlash borasidagi sa'y-harakatlari Markaziy Osiyoning yanada barqaror va integratsiyalashuviga yordam berdi, mintaqada savdo, sarmoya va odamlar o'rtasidagi almashinuvni oshirishga zamin yaratdi. O'zbekistonning xalqaro hamkorlar bilan faol hamkorligi uning jahon miqyosidagi nufuzini ham oshirib, savdo, texnologiyalar transferi va madaniy almashinuv kabi sohalarda hamkorlik uchun yangi imkoniyatlar ochdi.

Bundan tashqari, O'zbekistonning diplomatik tashabbuslari mintaqa ishtirokchilari o'rtasida ishonch va ishonchni mustahkamlashga yordam berib, suv resurslarini boshqarish, chegara xavfsizligi va terrorizmga qarshi kurash kabi umumiy muammolar bo'yicha hamkorlikni kengaytirishga olib keldi. O'zini turli sivilizatsiyalar va madaniyatlar o'rtasidagi ko'priksifatida ko'rsatib, o'zaro bog'liqlik kuchayib borayotgan sharoitda muloqot, o'zaro tushunish va o'zaro hurmatni rivojlantirishda asosiy ishtirokchi sifatida namoyon bo'ldi.

O'zbekistonning tashqi siyosati Markaziy Osiyoning boshqa davlatlari kabi tarixiy, geografik, iqtisodiy va xavfsizlik omillarining murakkab o'zaro ta'sirida shakllanadi. Mintaqadagi har bir davlat o'ziga xos tashqi siyosat maqsadlarini ko'zlagan bo'lsa-da, O'zbekistonning tashqi siyosatini Qozog'iston, Qirg'iziston,

Tojikiston va Turkmaniston kabi Markaziy Osiyoning boshqa davlatlari bilan solishtirganda ba'zi umumiy mavzular va farqlarni kuzatish mumkin.

1. O'zbekiston:

- Mintaqaviy hamkorlik: O'zbekiston tarixan Markaziy Osiyo hamkorlik tashkiloti va Shanxay hamkorlik tashkiloti kabi tashkilotlar orqali Markaziy Osiyo doirasidagi mintaqaviy hamkorlikka ustuvor ahamiyat qaratgan.

- Iqtisodiy diplomatiya: O'zbekiston asosiy e'tiborni xorijiy sarmoyalarni jalb qilish, iqtisodiyotini diversifikatsiya qilish va global hamkorlar bilan savdo aloqalarini kengaytirishga qaratdi.

- Tinchlik o'rnatish: O'zbekiston mintaqaviy nizolarni hal qilishda vositachilik qilish va tinchlik tashabbuslarini, xususan, Afg'onistonda qo'llab-quvvatlashda konstruktiv rol o'ynadi.

2. Qozog'iston:

- Ko'p tomonlama tashqi siyosat: Qozog'iston Rossiya, Xitoy va G'arb davlatlari bilan munosabatlarni muvozanatlashtirgan holda ko'p vektorli tashqi siyosat yuritadi.

- Iqtisodiy diversifikatsiya: Qozog'iston mintaqaviy iqtisodiy markazga aylanishni maqsad qilgan holda, tabiiy resurslardan tashqari iqtisodiyotni diversifikatsiya qilishga ham e'tibor qaratdi.

- Yadro qurolini tarqatmaslik: Qozog'iston o'zining sobiq Sovet Ittifoqining yadroviy sinov maydonchasi sifatida tarixidan kelib chiqqan holda yadroviy qurolni tarqatmaslik va qurolsizlanish tarafdori bo'lib kelgan.

3. Qirg'iziston:

- Demokratik qadriyatlar: Qirg'iziston o'z tashqi siyosatida demokratik qadriyatlarga urg'u berib, o'xshash siyosiy tamoyillarga ega bo'lgan davlatlar bilan hamkorlik qilishga intiladi.

- Xavfsizlik sohasida hamkorlik: Qirg'iziston xalqaro hamkorlar bilan xavfsizlik masalalari, xususan, terrorizm va ekstremizmga qarshi kurashda hamkorlik qilgan.

- Suv diplomatiyasi: Qirg'iziston o'zining katta suv resurslari va qo'shni davlatlar bilan umumiy daryolari tufayli suv diplomatiyasi bilan shug'ullangan.

4. Tojikiston:

- Mintaqaviy barqarorlik: Tojikiston mintaqaviy barqarorlik va xavfsizlikka, xususan, Afg'onistondagi vaziyatga katta e'tibor qaratdi.

- Hidroenergetika diplomatiyasi: Tojikiston tashqi siyosati mintaqaviy energetika sohasidagi hamkorlik uchun gidroenergetika resurslaridan foydalanishga qaratilgan.

- Xavfsizlik bo'yicha hamkorlik: Tojikiston mintaqadagi xavfsizlik muammolarini hal qilish uchun Rossiya va Xitoy kabi davlatlar bilan xavfsizlik sohasida hamkorlikni rivojlantirdi.

5. Turkmaniston:

- Betaraflik siyosati: Turkmaniston tashqi aloqalari va diplomatik aloqalarini shakllantirgan doimiy betaraflik siyosatiga amal qiladi.

- Energiya diplomatiyasi: Turkmaniston, ayniqsa, tabiiy gaz resurslari va eksport yo'llari bilan bog'liq holda, energetika diplomatiyasiga ustuvor ahamiyat berdi.

- Aralashmaslik siyosati: Turkmaniston umuman boshqa davlatlarning ichki ishlariga aralashmaslik siyosatiga amal qiladi.

Har bir Markaziy Osiyo davlati o'ziga xos tashqi siyosat ustuvorliklari va yondashuvlariga ega bo'lsa-da, ularning diplomatik faoliyatida mintaqaviy hamkorlik, iqtisodiy rivojlanish, xavfsizlik sohasidagi hamkorlik va yirik davlat manfaatlari o'rtasidagi nozik muvozanatni saqlashga e'tibor qaratish kabi umumiy tomonlar mavjud. Mintaqaning geosiyosiy dinamikasi, tarixiy aloqalari va umumiy muammolari Markaziy Osiyo davlatlarining tashqi siyosatini shakllantirishda va ularning keng xalqaro hamjamiyat bilan o'zaro munosabatlariga ta'sir qilishda davom etmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mavlonov I. R. O'zbekiston Respublikasining tashqi siyosati // MDH mamlakatlarining tashqi siyosati / Muh.-yor. D. A. Degterev, K. P. Kurilev. — M.: "Aspect"
2. O'zbekiston tashqi siyosatining maqsad va vazifalari, O'zbekiston Respublikasining Rossiya Federatsiyasidagi elchixonasi saytida